

РОЛЬ ОСВІТИ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Т. В. Матюк, викладач, Одеський національний університет

ім. І. І. Мечникова, beskonechnost11@rambler.ru

Методологія дослідження. Для досягнення поставленої мети застосовувались загальнонаукові методи пізнання: системний підхід – при дослідженні освіти як системи; аналізу й синтезу – при встановленні функціональної ролі освіти як чинника економічного розвитку суспільства; кількісного аналізу – при розробці показників розвитку системи вищої освіти як характеристики її внутрішньої ефективності; функціональний підхід – при виявленні взаємозв'язку між ефективністю освіти, якістю інституціонального середовища та розвитком економіки знань.

Результати. Обґрунтовано, що «розвиток системи освіти» є процесом взаємопов'язаних, незворотних, якісних змін елементів системи освіти, спрямованих на розвиток особистості людини, її духовності, пізнавальних та інтелектуальних здібностей, соціалізації підростаючих та адаптації старших поколінь до швидкозмінних умов життя через передачу знань, умінь і навичок.

Встановлено, що наближення до економіки знань як складової постіндустріальної цивілізації прямим і безпосереднім чином пов'язане з формуванням за рахунок освіти якісних характеристик суспільної свідомості як одного із головних чинників формування ефективного інституціонального середовища, що сприяє інноваційному розвитку.

Запропоновано три групи взаємопов'язаних показників, за допомогою яких можна діагностувати внутрішню ефективність системи вищої освіти за її складовими якості, а саме: основних фондів, викладацького складу та навчання. Доведено, що ці показники повинні, з одного боку, характеризувати питому вагу відповідних якісних елементів системи та, з іншого – динаміку їх змін.

Новизна. Встановлено взаємозв'язок між ефективністю освіти, якістю інституціонального середовища та розвитком економіки знань. Запропоновано у якості взаємопов'язаних показників внутрішньої ефективності системи вищої освіти наступні коефіцієнти: питої ваги вартості інформаційно-комунікативних технологій у загальній вартості основних фондів системи

освіти та темпів їх зміни, питомої ваги та темпів зміни викладачів із науковим ступенем кандидата і доктора наук серед загального складу викладачів ВНЗ, а також якості навчання і її динаміки.

Практична значущість. Теоретичні положення і висновки роботи можуть слугувати основою для законодавчої та виконавчої влади під час реалізації національної освітньої політики.

Ключові слова: освіта, економічне зростання, економічний розвиток, інституціональне середовище, економіка знань, індекс економіки знань, внутрішня ефективність системи освіти, показники розвитку системи.

Література.

1. Raport dla UNESCO Miedzynarodowej Komisij do spraw Edukacji dla XXI wieku pod przewo dnictwem Jacques'a Delorsa. Edukacja jestwnsejukrytyskarb. – Stowarzyszenie Oswiatowcow Polskich. – Wydawnictwo UNESCO, 1998. – S. 273 – 279.
Raport dla UNESCO Miedzynarodowej Komisij do spraw Edukacji dla XXI wieku pod przewodnictwem Jacques'a Delorsa. Edukacja jestwnsejukrytyskarb. – Stowarzyszenie Oswiatowcow Polskich. – Wydawnictwo UNESCO, 1998. – P. 273 – 279
2. Антошкіна Л. І. Економіка вищої освіти: тенденції та перспективи реформування: Монографія / Антошкіна Л. І. – Наук. ред. і вступ. ст. Бондар І. К. – К.: ВД Корпорація, 2005. – 368 с.
Antoshkina L. I. *Ekonomika vyshchoyi osvity: tendentsiyi ta perspektyvy reformuvannya*: Monografiya
[Economics of Higher Education's : reform trends and prospects]
/Antoshkina L. I. – Nauk.red. i vstup. st .Bondar I. K. – K. : VD Korporatsia, 2005. – 368 p.
3. Каленюк І. С. Особливості регулювання ринку освітніх послуг : Монографія / І. С. Каленюк, Л. І. Цимбал. – Чернігів : ЧДІЕіУ, 2011. – 184 с.
Kalenyuk I. S. *Osoblyvosti reguluyvannya rynku osvitnikh poslug : Monografiya* [Peculiarities of regulation of educational services] / I. S. Kalenyuk, L. I. Tsymbal. – Chernihiv : ChDIEiU, 2011. – 184 p.
4. Каленюк І. С. Освіта в економічному вимірі: потенціал та механізм розвитку / І. С. Каленюк ; Інститут вищої освіти АПН. – К. : ТОВ «Кадри», 2001. – 326 с.
Kalenyuk I. S. *Osvita v ekonomichnomu vymiri: potentsial ta mekhanizm rozvytku*. [Education in economic terms : the potential and mechanisms of development] .K. : TOV «Kadry», 2001. – 236 p.
5. Козарезенко Л. В. Соціально-економічна нормаль як індикатор внутрішньої ефективності освітньої сфери України / Л. В. Козарезенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 7 (97). – С. 58 – 62.
Kozarezenko L. V. *Sotsialno-ekonomichna normal yak indykator vnutrishnyoyi efektyvnosti osvitynoyi sfery Ukrayiny*. // Aktualni problemy ekonomiky [Socioeconomic normal as an indicator of the internal efficiency of the educational sphere in Ukraine] . // Actual problems of economy. – 2009. – No. 7 (97), pp. 58 – 62.
6. Куклін О. В. Економічні аспекти вищої освіти / О. В. Куклін – К.: Знання України, 2008. – 331 с. – Бібліогр.: С. 298 – 331.

Kuklin O. V. *Ekonomichni aspekty vyshchoyi osvity* [The economic aspects of higher education] / O. V. Kuklin. – K. : Znannya Ukrainy, 2008. – 331с. – Bibliohr.: P. 298. – 331.

7. Тимошенко И. В. Система образования в зеркале экономической науки. / И. В. Тимошенко / Народная украинская академия. – X. : Издательство НУА, 2005. – 295 с.

Tymoshenkov I. V. *Systema obrazovaniya v zerkale Ekonomicheskoy nauki* [The education system in the mirror of economic science] / I. V. Tymoshenkov Narodnaya ukrainskaya akademiya. – Kh. : Izdatelstvo NUA, 2005. – 295 p.

8. Титар О. О. Освіта як фактор економічного зростання України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки» / О. О. Титар. – Харків, 2009. – 17 с.

Titar O. O. *Osvita yak factor ekonomichnogo zrostantnya Ukrainy* : [Education as a factor of economic growth in Ukraine] : avtoref. dis. na zdobuttya nauk: spets. 08.00.01. «Ekonomichna teoriya ta istoriya ekonomichnoyi dumky» / O. O. Titar. – Kharkiv, 2009. – 17 p.

9. Огаренко В. М. Державне регулювання діяльності вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг: Монографія / В. М. Огаренко. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 328 с.

Ogarenko V. M. *Derzhavne reguluvannya diyalnosti vyshchyykh navchalnykh zakladiv na rynku osvitynih poslug* : Monografiya [State regulation of the higher education activities of institutions in the education market] / V. M. Oharenko. – K.: Vyd-vo NADU, 2005. – 328 p.

10. Маркс К. Капитал: Критика политической экономии / К. Маркс – М. : Политиздат, 1988. – 775 с.

Marks K. *Kapita I: Krytyka politicheskoy ekonomii* [Capital : Critique of Political Economy] / K. Marks – M. : Politizdat, 1998. – 775 p.

11. Нуреев Р. М. Экономика развития: модели становления рыночной экономики: учебник для студ. экон. вузов и фак. / Р. М. Нуреев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Норма, 2008. – 640 с.

Nureev R. M. *Ekonomyka razvityiya: modeli stanovleniya rynochnoy ekonomiki* [Development economy: models of market economy] : uchebnik dlya stud. ekon. vuzov i fak. / R. M. Nureev.– 2-e yzd., pererab. i dop. – M. : Norma, 2008. – 640 p.

12. Норт Д. Институции, институциональная смена та функционирование экономики / Д. Норт – К. : Основы, 2000. – 198с.

Nort D. *Instytutsiyi, instytutsiyina zmina ta funktsionuvannya ekonomiky* . [Institutions, Institutional Change and economic operating] / D. Nort – K. : Osnovy, 2000. – 198 p.

13. Д. Норт. Понимание процесса экономических изменений / Д. Норт. – М. : Изд. Дом ГУВШЕ, 2010. – 354 с.

Nort. D. *Ponymaniye protsessa ekonomycheskykh izmeneniy* [Definition of the process of economic change] / D. Nort. – M.: Yzd. Dom HhUVShE, 2010. –354 p.

14. Неперервна педагогічна освіта : філософія, педагогічні парадигми, прогноз / Монографія: В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Ю. Ничкало та ін. / За ред. В. Г. Кременя. – К. : Знання, 2003 – 853 с.

Neperervna pedagogichna osvita : filosofiya, pedagogichni paradygmy, prognoz [Continuous pedagogical education : philosophy, educational paradigms, forecast] / Monografiya]: V. P. Andrushchenko, I. A. Zyazyun, V. H. Kremen, S. D. Maksymenko, N. Yu. Nychkalo ta in. / Za red. V. D. Kremenya. – K. : Znannya, 2003 – 853 p.

15. The Knowledge Economy, the KAM Methodology and World Bank Operations. World Bank, Mart 2010 [Електронний ресурс] // Режим доступу: [http:// info.worldbank.org](http://info.worldbank.org) – Назва з екрану

The Knowledge Economy, the KAM Methodology and World Bank Operations. World Bank, Mart 2010 [Elektronniy resurs] // Rezhym dostupu: <http://info.worldbank.org>. – Nazva z ekranu.

16. KAM (The Knowledge Assesment Methodology), – [http:// info.worldbank.org](http://info.worldbank.org).

17. Каленюк І. С. Освіта в економічному вимірі: потенціал та механізм розвитку / І. С. Каленюк ; Інститут вищої освіти АПН. – К. : ТОВ «Кадри», 2001. – 326 с.

Kalenyuk I. S. *Osvita v ekonomichnomu vymiri: potentsial ta mekhanizmu rozvytku* [Education in economic terms: the potential and mechanisms of development] / I. S. Kalenyuk – K. : TOV «Kadry», 2001. – 236 p.

Kadry, 2001. – 236 p.

18. Афанасьев В. П. Системность и общество / В. П. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1980. – 368 с.

Afanasev V. P. *Systemnost i obshchestvo* [Consistency and Society] / V. P. Afanasyev. – M. : Politizdat, 1980. – 368 p.

19. Прангишвили И. В. Системный метод и общественные закономерности. Серия «Системы и проблемы управления» / И. В. Прангишвили. – М. : СИНТЕГ, 2000 – 528 с.

Prangyshvili Y. V. *Systemniy metod i obshchestvenniye zakonomernosti* [System method and social patterns] Serya «Sistemy i problemy uhravleniya» / Y. V. Prangyshvili. – M. : SYNTEG, 2000. – 528 p.